

Partija in kongres

DELO

Študijska knjižnica
Via Geppa 9
TRIESTE

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

XI. kongres KPI

Pričujoča številka «Dela» izhaja pred XI. kongresom KPI, ki bo v Rimu od 25. do 30. t.m. in bo razpravljala o poročilu tov. Luigija Longa: «Za mir, za napredovanje po italijanski poti v socializem, za novo demokratično večino, za enotnost delavskih in socialističnih sil.»

XI. kongres naše partije je že sedaj dominanten dogodek na politični pozornici. Okrog njega se osredotoča zanimanje delovnih ljudi in širokih ljudskih množic ne samo v mejah Italije.

Komunisti naše dežele bodo po zaključku federalnih kongresov prisostvovali XI. kongresu s tri najstimi delegati in več kot toliko povablencev. Prispevali bodo h kongresni razpravi, kot se je zgodilo na prejšnjih vsedravnih kongresih, na podlagi delovnih in borbenih izkušenj v deželi, o katerih se je na široko govorilo na štirih federalnih kongresih in na stotinah predkongresnih plenarov.

O vprašanih miru in nove zunanje politike se je veliko razpravljalo na kongresih v deželi, kot je naša, ki le z uresničenjem miroljubnega sožitja, prijateljstva in sodelovanja med narodi lahko najde in mora najti pot za razvijanje svoje tradicionalne vloge in za prehajanje v fazo perspektivnega gospodarskega razvoja. Zahteva po novi demokratični večini in zato tudi po borbi predvsem za padeč vlade levega centra je bila poudarjena na naših področjih, katerih globoka gospodarska kriza je neposredna posledica določenih vladnih stališč v zunanji, notranji in gospodarski politiki. O predlogih KPI, o reformah, ki jih nakazujejo kongresne teze, o vlogi državne industrije v okviru demokratične antimonopolistične programacije, bodo lahko komunisti Trsta in vse dežele nudili na vsedravnem kongresu svoj specifični prispevek zaradi važnosti, ki jo ima pri nas javni sektor gospodarstva (luke, ladjedelnice, pomorske družbe, rajbški rudnik, cestno in železniško omrežje, itd.).

Poseben, važen prispevek bodo komunisti naše dežele nudili XI. kongresu v zvezi z vprašanjem narodnih manjšin, ki živijo v sklopu italijanske države. O tem se je razpravljalo s posebnim poudarkom na vprašanja Slovencev zlasti še na kongresih federacij v Trstu in Gorici; v govornih slovenskih in italijanskih delegatov, v poročilih in v zaključnih dokumentih, ki sta jih kongresa izglasovala.

Z XI. kongresa bodo prav gotovo izšli koristni napotki in nauki za nadaljevanje enotnega boja za popolno enakopravnost in za svoboden razvoj slovenske skupnosti v naši deželi. To zatrujemo že sedaj, ker govorimo o partiji, ki ima o tem osnovnem vprašanju demokracije principielno stališče, in to ne od danes, in ima kapital teoretične in ideo-

loške izdelave ter konkretne akcije kot nobena druga politična sila.

XI. kongres je zaradi vsega tega izredne važnosti ne samo za komuniste, ne samo za delovne ljudi, pač pa za vse slovensko prebivalstvo, ki v svoji veliki večini vidi v naši partiji tisto politično silo, ki se dosledno bori

za rešitev še odprtih vprašanj slovenske manjšine v prepričanju, da brez njihove ureditve ne more biti pravega napredovanja demokracije v Italiji. Izkušnje z levim centrom v Rimu, po občinah in v pokrajinah potrjujejo pravilnost tega stališča in nujnost boja za širšo enotnost, ker je to edina pot k uspehu.

Stavka v tovarni SAFOG v Gorici. S to stavko so delavci protestirali proti nameravanemu skrčenju obratovanja podjetja. Goriški poslanec KPI tovariš Raffaele Franco je te dni prejel od ministra za državne udeležbe zagotovilo, da se je proizvodnost tovarne SAFOG izboljšala. To zagotovilo demantira deželni odbor Marpillera, ki je pred nedavnim trdil, da ni rešitve za ta obrat ter da je faliranje neizbežno. Vsekakor je budnost delavcev povsem upravičena in potrebna.

Solidarnost z vietnamskim ljudstvom

Obisk sovjetske delegacije v Hanoju - V Ameriki se širi prepričanje, da je večanje ameriških sil v Vietnamu nesmiselno

Solidarnost z vietnamskim ljudstvom, ki je žrtev brutalnega napada ameriških imperialistov, se vedno bolj širi. Tudi prizadevanja, da bi prišlo do prenehanja prelivanja krvi se množe. V Vietnamu je odšla posebna sovjetska delegacija. Vodja te delegacije, član Prezidija CK KP SZ Seljepin, je v prestolnici Demokratičnega Vietnama javno poudaril, da Sovjetska zveza konkretno dokazuje vso svojo solidarnost z vietnamskim ljudstvom ter da je odločena, da mu pomaga odbiti napade ameriških imperialistov. Hkrati pa je Seljepin opozoril ameriške agresorje. Dejal je: «Če ne bodo ameriški imperialisti ustavili svojih napadov v Vietnamu, bodo še huje kaznovani. Združene države že sedaj plačujejo ceno svoje vojne igre na indokitajskem polotoku v obliki več sto sestreljenih letal in smrti disočev ameriških vojakov.»

Američani so v zadnjem času sprožili pravcato «mirovno ofenzivo». Njihova propaganda si na vso moč prizadeva prikazati, kako Amerika «želi», da bi prišlo

čimprej do miru v Vietnamu ter hkrati poskuša zvracati odgovornost za sedanje stanje na vietnamsko ljudstvo, ki se kot je znano nadvse junaško bori za svojo svobodo.

Ravno te dni je zunanje ministrstvo Demokratične vietnamske republike objavilo sporočilo, ki govori o razširitvi ameriških operacij v Južnem Vietnamu. Sporočilo pravi: «Dejstva dokazujejo, da so se ameriški imperialisti v Južnem Vietnamu zagnali v «iztrebljevalno» vojno. Ameriško letalstvo nadaljuje ogleduške in provokativne polete nad ozemlje DR Vietnama. Vse to se dogaja v trenutku, ko vladajoči ameriški krogi uprizarjajo hrupno «mirovno» kampanjo.»

Zanimivo je tudi to, da se v zadnjih dneh dogaja v Ameriki. Tam se namreč odkrito govori, da povečanje ameriških vojnih sil v Vietnam nikamor ne vodi in da je danes položaj v Vietnamu prav tak kot je bil pred enim letom. Tega mnenja je tudi skupina ameriških senatorjev, ki je pred kratkim obiskala Južni Vietnam.

Minulo leto se je zaključilo v znamenju velike politične in socialne napetosti. Odprta so pereča vprašanja miru, dela, delavskih mezd in varnosti. Z ostrino se postavljajo problemi demokratičnega življenja družbe in države. In v tem ozračju se KPI pripravlja na svoj XI. vsedravnih kongres.

KPI ima danes 31.238 celic in 14.214 sekcij. To so osnovna središča, v katerih se razvija debata in iz katerih izhajajo — in morajo izhajati — iniciative komunistov. Skupščine celic in sekcij se ne zaključujejo samo z glasovanjem o tezah vsedravnega kongresa in z izvolitvijo delegatov. Diskusije in glasovanja morajo biti v najtesnejši povezavi s širokimi ljudskimi množicami in morajo okrepiti vse naše instrumente. Le tako prihaja do veljave politika komunistov. Tako se stimulira dejanska udeležba pri izdelovanju splošne in partikularne politične linije in tudi sklepov. Tako se krepi demokratično življenje, pa tudi politična aktivnost tovarišev.

Skupščina krščanskih demokratov v Sorrentu in kongres socialistov sta dokumentirala involucijo v demokratičnem življenju obeh strank in tudi involucijo politike levega centra. V obeh omenjenih strankah je življenje osnovnih organizacij, prav tako kot pri socialdemokratih, podrejeno vladnim političnim u-

smeritvam, srečanjem na vrhovih, spododom, med skupinami, ki so na oblasti ipd. .

Kongresna diskusija komunistov mora stimulirati demokratično življenje na splošno, nova srečanja in unitarne nastope delovnih množic v mestih in na deželi, v tovarnah, na kmetih in v šoli. Zato tovariši v celicah in v sekcijah diskutirajo s tako veliko vnemo, a tudi delajo.

Decembra 1965 je bilo včlanjenih v partijo 234.685 tovarišev več kot ob koncu leta 1964. Že ta številka jasno govori, da v vrstah komunistov ni politične apatije. S kongresom, ki stoji pred nami, pa hočemo še bolj izboljšati naše delo, vzkladiti naše organizacije z nalogami, ki si jih postavljamo in s spremembami, za čigar uresničitev se bojujemo.

(Izveček iz uvodnika revije «Rinascita»)

Novo vodstvo goriške federacije KPI

Od 7. do 9. januarja je bil v Trziču VII. kongres goriške federacije KPI. Na ta kongres so bile povabljene vse demokratične politične stranke, ki delujejo v goriški pokrajini. Demokratičnejši se niso odzvali vabilu. Kongresu so prisostvovali tudi predstavniki Zveze komunistov Slovenije iz Nove Gorice. Osrednje vodstvo KPI je zastopal tovariš Giuliano Pajetta. Ta je imel tudi zaključni govor.

V debato, ki se je razvila po političnem poročilu, katero je podal sekretar federacije tovariš Menichino, je poseglo mnogo delegatov. Ti so poročilo obogatili z lastnimi političnimi izkušnjami in s podrobnejšo analizo posameznih točk osnutka tez za XI. vsedravnih kongres KPI. Tridnevna diskusija je bila obsirna in poglobljena. Stališča, ki so jih iznesli kongresisti, so v bistvu potrdila veljavnost osnutka tez za XI. kongres KPI.

Na kongresu so bili izvoljeni tudi novi vodilni organi federacije. V federalni komite so bili izvoljeni: Menichino Enzo, Bergomas Fulvio, Battello Nereo, Blasutti Alberto, Baldassarre Radames, Cervai Gastone, Chiarion Italo, Clapis Umberto, Donda Sergio, Duca Valentin, Ferlati Luigi, Franco Aldo, Furlan Vera, Furlan Aldo, Fabbris Giuseppe, Jarc Jože, Franco Raffaele, Marini Vincenzo, Marega Bianca, Marizza Bruno, Munari Francesco, Pappas Renato, Poletto Silvano, Barenzan Sergio, Selli Marija, Saggini Goliardo, Tomadin Maria, Zorzenon Spartaco.

V federalno kontrolno komisijo so bili izvoljeni: Beltrame Valerio, Cervai Liliana, Ferfolja Jože, Lorenzon Giuseppe, Rizzieri Mauro, Sfiligoj Edo, Spessot Ferrino, Tonizzo Silvestro, Trevisan Tullio.

Za delegate na XI kongres KPI so bili izvoljeni: Menichino Lorenzo, Bergomas Fulvio, Lorenzon Giuseppe.

Kongresa KPI v Rimu pa se bodo udeležili še naslednji tovariši: Zorzenon Spartaco, Marega Bianca, Fabris Giuseppe, Franco Raffaele in Valentin Duca.

V federalnem komiteju so trije slovenski tovariši: Jarc Jože, Duca Valentin in Marija Selli, v kontrolni komisiji pa je tovariš Ferfolja Jože.

Daljši članek o kongresni diskusiji objavljamo na 4. strani.

Cenjene naročnike, ki niso še poravnali naročnine, vljudno prosimo, naj to store čimprej.

Celeletna naročnina znaša samo 1.000 lir.

Berite, širite in podpirajte «Delo».

Čudno pisanje „Novega lista“

Gibanje za mir v Vietnamu zavzema vedno širši obseg in prehaja meje različnih ideoloških gibanj. Svet izobražencev se je naveličal farizejskega besedičenja. Kaže pa, da v ožjem krogu slovenskih krščanskih socialcev v Trstu ni tako. To potrjuje tudi pisanje njihovega glasila:

«Američani, ki nosijo skoraj popolnoma sami odgovornost in breme vojne v Vietnamu in to v obrambi svobodnega sveta pred agresivnostjo kitajskega nacionalkomunizma, bi, naravno, radi, da bi tudi njihove zaveznice sprejele del moratne odgovornosti za ta vojno zase. In v tem imajo popolnoma prav...» Kako so ti stavki podobni sestavkom, ki jih objavljajo fašistični listi!

Fakojni slovenski poslanec Šček prav gotovo ne bi odobral takega pisanja. Tudi pisatelj Kocbek ne more takega pisanja odobravati.

Miroljubna poravnava sporov med Indijo in Pakistanom

Prizadevanja Sovjetske zveze so rodila pozitivne sadove

Na pobudo sovjetske vlade je bila v Taškentu v Sovjetski zvezi konferenca za rešitev spora med Indijo in Pakistanom zaradi ozemlja Kašmira. Konferenca se je v ponedeljek uspešno zaključila. Pakistanski predsednik Ajub Kan in indijski premier Lal Bohadur Šastri sta podpisala skupno deklaracijo, v kateri je rečeno, da bosta Indija in Pakistan reševala medsebojne probleme na miroljuben način. Za uspešen zaključek pogajanj in torej za uspeh konference gre v veliki meri zasluga Sovjetski zvezi in v prvi vrsti sovjetskemu premieru Kosiginu. Ta je ob zaključku konference v Taškentu izrazil upanje, da bo deklaracija ostala simbol večnega prijateljstva med Indijo in Pakistanom.

Sovjetska tiskovna agencija TAS je takoj po končani konferenci objavila besedilo taškentske deklaracije. Ta se glasi:

«Predsednik indijske vlade in predsednik Pakistana, ki sta se sešla v Taškentu in sta proučila dosedanje odnose med Indijo in Pakistanom, izražata svoje trdno odločnost, da vzpostavita normalne in mirne odnose med svojima državama in da prispevata k medsebojnemu razumevanju in prijateljskim odnosom med njunimi narodi. Mnenja sta, da je uresničitev teh smotrov življenjskega pomena za blaginjo šeststomilijonskega ljudstva Indije in Pakistana.

Sporazumela sta se da morata obe strani napeti vse sile za vzpostavitev dobrih sosedstvenih odnosov med Indijo in Pakistanom, v skladu z ustanovno listino Organizacije združenih narodov. Potrjujeta svoje obveznosti, skladno z ustanovno listino, da se ne bosta zatekala k sili in da bosta spore poravnava na miren način. Sodita da ni v prid miru na območju dveh držav, predvsem pa na indijsko-pakistanskem podkontinentu, kot tudi ne v prid ljudstvu Indije in Pakistana, če se nadaljuje napetost med državama. To upoštevajoč sta proučila probleme Džamija iz Kašmira in razložila vsak svoje stališče.

Dogovorila sta se, da se bo celotno oboroženo moštvo obeh strani najpozneje do 25. februarja 1966 umaknilo na položaje na katerih je bilo do 5. avgusta 1965, obe strani pa bosta spoštovali pogoje ustavitve sovražnosti na črti premirja.

Odnose med Indijo in Pakistanom bosta utrjevala na načelu nevmešavanja v notranje zadeve druge države.

Nobena stran ne bo razvijala propagande zoper drugo stran, pač pa bosta obe strani razvijali propagando za razvoj prijateljskih odnosov med obema državama.

Indijski vrhovni komisar v Pakistanu in pakistanski vrhovni komisar v Indiji se bosta vrnila na svoja položaja. Obnovljena bo normalna dejavnost diplomatskih misij obeh držav. Vladi bosta spoštovali dunajsko konvencijo iz leta 1961 o diplomatskih odnosih.

Oba predsednika sta se sporazumela, da bosta proučila ukrepe za vzpostavitev gospodarskih stikov, komunikacij, kulturne izmenjave med Indijo in Pakistanom in da bosta ukrenila vse, kar je potrebno za izpolnitev sedanjih sporazumov med Indijo in Pakistanom.

Svojim ustreznim oblastem bosta naročila, naj repatriirajo vojne ujetnike.

Oba predsednika sta se sporazumela da bosta obe strani nadalje

proučevali vprašanja v zvezi s problemi beguncev in izseljevanja; sporazumela sta se tudi, da bosta obe strani poskrbeli za rešitev vprašanja vrnitve premoženja, ki je v rokah druge strani zaradi dosedanjega spora.

Obe strani bosta nadaljevali srečanja tako na najvišji kakor tudi na drugih ravneh v zvezi s pro-

blemi, ki se neposredno tičejo obeh držav. Priznavata, da bi bilo treba ustanoviti skupne indijsko-pakistanske organe, ki bodo poročali svojima vladama z namenom, da sprejmeta sklepe o nadaljnjih korakih, ki jih je treba napraviti.

Indijski premier in pakistanski predsednik — tako je dalje poudarjeno v skupni deklaraciji —

izražata vse priznanje in globoko hvaležnost voditeljem Sovjetske zveze, sovjetski vladi in osebno predsedniku ministrskega sveta ZSSR za konstruktivno, prijateljsko in plemenito vlogo pri organiziranju tega srečanja, ki je pripeljalo do obojestransko zadovoljivih rezultatov. Prav tako izražata vladi in prijateljskemu ljudstvu Uzbekistana iskreno zahvalo za prisen sprejem in velikodušno gostoljubje. Predsednika ministrskega sveta ZSSR — tako se zaključuje deklaracija — indijski premier in pakistanski predsednik prosita, da je priča pri tej deklaraciji.»

***

Takoj po tem razveseljivem dogodku, ki je ustvaril upanje, da je eno izmed nevarnih vojnih žarišč na azijskem kontinentu odstranjeno, se je razširila žalostna vest: indijski premier Šastri, eden izmed podpisnikov taškentske deklaracije, je umrl zadet od srčne kapi.

Blagovna menjava med Poljsko in Romunijo

Poljska in Romunija bosta v prihodnjih petih letih povečali medsebojno blagovno menjavo za več kot petkrat v primerjavi s trgovinsko menjavo, ki je bila dosežena v preteklih petih letih. Poljska bo izvažala v Romunijo motorje, železniške vagoni, elektrotehnične izdelke, gradbene stroje, metalurške in kemične izdelke, iz Romunije pa bo uvažala diesel lokomotive, vagoni, ladje, avtomobile, nafto in polizdelke za kemično industrijo.

Krutost ameriških agresorjev in njihovih pomagačev v Vianamu

Sedanje naloge jugoslovanskih komunistov

Naslonitev na široke ljudske množice, mobilizacija teh množic in ureditev stvari tako, da množice izpolnjujejo vse družbene naloge, vse to je prvi pogoj za dosledno izvajanje ukrepov, za katere smo se odločili (Vl. Bakarič)

Pred kratkim je Centralni komitej Zveze komunistov Hrvatske razpravljala o gospodarskih vprašanjih tudi v zvezi z novim dinarjem. V razpravi je posegel tudi tovariš Bakarič. Ta je med drugim poudaril:

«S tem, da smo odkrito pokazali hotenje utrditi razmerje v obliki konvertibilnosti dinarja, smo priznali objektivna merila za vrednost dela, oziroma si jih vsaj prizadevamo priznati.

Zdaj so naše produktivne sile objektivno veliko bolj razvite, zato moramo zagotovo poskusiti, da bi bili kos zahtevam sedanje razvojne stopnje na svetu. To pa pomeni, da mora tudi naša družba kot napredna in kot tista, ki razume moderne tendence, na ekonomskem področju, ustvariti takšne instrumente, s katerimi se bo lahko vključila v te procese. Zato si moramo prizadevati, da bodo vsa merila v naši družbi ustrezala določeni stopnji svetovnega razvoja in da bomo odprti od zunaj, zlasti pa odprti področjem, kjer se razvijajo novi socialistični elementi.

Ali bomo to nalogo izpolnili ali ne, ni odvisno od naše svobodne izbire, ker se za to ne moremo «svobodno» odločiti, saj je to za nas življenjsko vprašanje. Če se ne

bomo odločili in ne doumeli, kaj moramo storiti, bomo zaostali tudi v gospodarskem razvoju. Pri tem bomo pri stari etapi vztrajali dlje kot je potrebno in zabredli v vse tisto, kar nastane, kadar se stara etapa predolgo ohrani. Še nadalje bomo pričali kritikam, kritiziranjem, negativnim posledicam v notranjem razvoju, posledicam, kakršne smo imeli doslej in kakršnih se je v zadnjem času veliko nabralo.

Tudi zunanja trgovina in zunanja politika sta bolj ali manj izraz tistega, kar se dogaja doma. Ni mogoče biti napreden v zunanji politiki, kadar si manj napreden v notranji, niti ne narode. Vse to je drugo z drugim tesno povezano.

Naslonitev na široke ljudske množice, mobilizacija teh množic in ureditev stvari tako, da množice izpolnjujejo vse družbene naloge, vse to je prvi pogoj za dosledno izvajanje ukrepov, za katere smo se odločili.

V šestih mesecih, kolikor jih je minilo od prvih revolucionarnih ukrepov reforme, smo razgibali široke množice. Drži, da je od višjih nivojev odvisno, da se instrumenti reforme nadalje izpolnjujejo. Zdaj je to bolj odvisno od teh nivojev, kajti množice proizvajalcev

nekaterih reči same ne morejo rešiti, če jim tega ne omogočimo. To je dejstvo in prav zato bo naše delo v naslednji etapi izredno pomembno, težavno in deležno kritike. Gotovo je tudi, da bomo morali mnogo eksperimentirati.

Naravno je, da vsi problemi niso docela jasni. V ilustracijo bi rad navedel integracijo, parceliranje različnih podjetij ipd. Naj spomnim, kako se je Marx loteval nekaterih izmed teh problemov. Vzemimo npr. našo železnico, naš prometni sistem, naše elektro gospodarstvo, kar čisto gotovo zahteva velikanska vlaganja in veliko truda pri vzdrževanju. Vse to presega moči kateregakoli posameznega podjetja.

Marx je zapisal: ceste so najprej gradile skupnosti, potem pa vlade. Ko se je razvil kapital, je v začetku to prepuščal vladam. Gradnja železnice ali cest je plačeval ne kot kapital, ne kot svojo investicijo, temveč od svojega dohodka, kot odbitek od proizvodnje. To je počenjal vsedotlej, dokler tega ni mogel spremeniti v kapital vlaganja.

In dalje je Marx nekje zapisal: Stopnja, na kateri se takšna izgradnja loči od vlade, kaže, na kateri stopnji se je družba organizirala kot kapital.

Povečanje proizvodnje na Madžarskem

Po prvih podatkih o izpolnitvi plana od 1961 do 1965 se je proizvodnja madžarske industrije povečala za okrog 48% v primerjavi s prejšnjim obdobjem, kot je bilo tudi predvideno v planu, medtem ko kmetijstvo z 12 do 14 % povečanjem v petih letih ni izpolnilo prej določenih planskih nalog. V petletnem obdobju so na Madžarskem investirali okrog 260 milijard forintov, t.j. okrog 15% več kakor je bilo v načrtu. Zgradili ali prenovili so okrog 1500 industrijskih objektov, zgradili okrog 280.000 stanovanj, odprli vrsto šol, bolnišnic in drugih ustanov. Število zaposlenih se je v petih letih povečalo za okoli 300.000.

Razvoj železniškega prometa v SZ

Po načrtu za razvoj železniškega prometa v Sovjetski zvezi bodo letos 90% prevoza blaga in potnikov opravili z električnimi diesel-lokomotivami. Še pred sedmimi leti so samo 25% vlakov vlekle električne in diesel lokomotive. Letos so v Sovjetski zvezi izdelali več električnih lokomotiv kot v Združenih državah, Angliji, Franciji, Zahodni Nemčiji in Japonski skupaj.

Češkoslovaška zunanja trgovina

Leta 1965 se je češkoslovaški uvoz povečal za 13% v primerjavi z letom 1964, izvoz pa samo za 5%. Vrednost vse zunanje trgovine ČSSR je znašala lani 39 milijard deviznih kron. Značilno za lansko leto je izredno povečanje trgovine z zahodnimi državami. Vrednost trgovine s temi državami je prvič preseгла 10 milijard deviznih kron. Uvoz strojev iz teh držav je narasel za 50%.

Mi lahko podobno rečemo:

Pri nas so ceste «javna dobrina», železnice smo obravnavali kot «javno dobrino», elektrarne smo tudi obravnavali kot «javno dobrino» in jih gradili iz dohodkov ljudstva, ne pa kot vlaganja, da bi iz njih nastajal dohodek.

Po tej analogiji pomeni, da moramo zdaj — če ustvarjamo socialistično družbo — vse to spremeniti v nekaj socialističnega. Zdaj, ko se ta proces dogaja, ko se šele začena, se seveda lahko marsikaj pripeti. Če vzamemo, da bi bilo pametno imeti enotni sistem, družba pa, kakor da v celoti dela nekaj drugega, kakor da spodbuja ta sistem, se zdi stvar docela nerazložljiva. Kje je izhod: ali se moramo povrniti k predkapitalističnemu sistemu ali pa doumeti, da gre za proces sprememb, ki imajo svoje pozitivne in negativne plati. Vključiti se moramo v ta proces sprememb in omogočiti, da prevlada socialistična plat!

Zveza komunistov se mora v svojem delu preusmeriti. Nikdar nismo imeli toliko dela s pojasnjevanjem in analiziranjem resničnega stanja kakor zdaj. Občinstvo, h kateremu se obračamo in katero spreminjamo v aktivno vojsko borcev in ustvarjalcev novega sistema, je velikansko. Prav zato, ker to delo ni lahko pa se moramo prizadevati, da bi ga opravili z občinstvom in da bi vso aktivnost usmerili nanj.

70. obletnica odkritja rentgenskih žarkov

Le redkokdaj zvemo točen dan ali celo uro odkritja, kot je to bil primer pri odkritju rentgenskih žarkov. Takratni univerzitetni profesor za eksperimentalno fiziko univerze v Würzburgu, je 8. novembra 1895 v poznih večernih urah, v samotni svojega laboratorija opazil, kako se pri izpraznitvi Crooksove cevi zasveti zaslon. O tem, in dokaj izčrpno tudi o lastnostih novo odkritega sevanja, je poročal približno dva meseca kasneje. 28. decembra 1895 — torej pred sedemdesetimi leti — je na sestanku medikofizikalnega društva v Würzburgu, kot dokumentacijo med drugim dodal rentgenogram roke svoje žene.

Rentgen je bil že v tem prvem poročilu temeljit. Napisal je, da sevanje, čeprav nevidno, povzroča v nekaterih snoveh fluorescenco, po črni fotografski plošči, se širi premočno in ima povsem drugačne lastnosti kot katodni žarki. Nadalje je ugotovil presenetljivo prodornost teh žarkov in opazil, da postane zrak pri prehodu sevanja električno provoden. Z rentgensko sliko roke svoje žene je kot prvi nakazal uporabnost tega sevanja v medicini. Njihovo izredno uporabnost pa dokazuje tudi kronološko dokaj hiter razvoj aplikacije pri najrazličnejših preiskavah. Ze 11. februarja 1896 so pričeli uporabljati rentgenski aparat na kirurški kliniki v Helderbergu. Ravno tako je kmalu postalo jasno, da utegnejo ti žarki postati tudi škodljivi, saj je o vnetju kože rok po ekspoziciji poročal 27. februarja istega leta Turner iz Londona. Da novo sevanje lahko zdravi tudi novotvorbe je postalo jasno leta 1899, ko sta Stenbeck in Siogren poročala o prvi ozdravitvi raka na koži nosu.

Vendar se je vsa teža tega odkritja pokazala v neverjetnem razvoju fizike atoma in jedra v naslednjih letih. Rentgen je to tedaj že sam slutil. Odkritje žarkov, ki jih je imenoval X žarki je v direktni zvezi z odkritjem radioaktivnosti. Tedaj je Henri Poincaré mislil, da verjetno fluorescirajoče snovi prav tako oddajajo to vrsto sevanja. Henri Becquerel je imel tolikanj srečno roko, da je začel preiskovati kot prvo ravno uranovo rudo in je, prav tako naključno opazil, da fotografska plošča počrni v kontaktu z uranovimi spojinami. Odkritje radioaktivnosti pa je temeljni kamen razvoja fizike atomskega jedra. Ne dosti kasneje je Marija Sklodowska opazila, da je ruda iz Joachimova ravno tako radioaktivna in je menila, da se v njej nahaja neki močno radioaktivni element. Pierre Curie se je pridružil vznemirjajočim poskusom svoje žene in tako sta leta 1898 uspela izolirati element radij. Preostanek svojega kratkega življenja je Pierre Curie posvetil študiju fizikalnih lastnosti tega elementa, Marija Sklodowska pa študiju kemičnih lastnosti odkritih snovi.

Tako je odkritje rentgenskih žarkov odkritje radioaktivnosti, s tem pa je bila dana osnova za razvoj fizike atomskega jedra. Še danes smo priča verizno potekajočemu razvoju odkritij. V tej še nedokončani sekvenci odkritij je tudi uspeh Enrica Fermija, ki je 2. decembra 1942 spravil v pogon prvi atomski reaktor v Chicagu in s tem zasnoval rojstvo atomskega veka. Razsežnost današnje uporabe virov sevanja v zdravniške namene kaže tudi primerjava med udeležbo na I. mednarodnem kongresu za radiologijo, ki je bil leta 1925 v Londonu in katerega se je udeležilo 550 strokovnjakov in ude-

ležbo na XI. mednarodnem kongresu za radiologijo v Rimu leta 1965, ki se ga je udeležilo 5600 strokovnjakov.

Po teh nekaterih sumaričnih podatkih o razvoju uporabe sevanja nam ostane še razgovor o pomenu tega odkritja v družbi, ekonomiki in miselnosti človeka.

Kar lahko najprej ugotovimo, je skupinski značaj tega dela. Ta razvoj predstavlja neprekosljiv primer skupinskega dela in neovirane pretakanja informacij od skupine do skupine in od strokovnjaka do strokovnjaka. Poudariti je treba, da se je tak način dela razvil v stroki, kjer so se dobljene informacije v določenem obdobju našega stoletja zaradi preživelih razlogov močno skrivale.

Način pa, kako je odkritje sevanja prispevalo k razvoju znanosti, se bistveno v ničemer ne razlikuje od onega, kar so druga odkritja prispevala stanju današnje miselnosti. Vsaka nova tehnika proučevanja naravnih pojavov, spreminja naše pojme in podobo o strukturi in funkciji sveta v katerem živimo. Že uvedba najbolj preproste fizikalne tehnike kot je anatomska sekcija, nam ustvari pravilno podobo o strukturi organizma, a Leeuwenhoek z mikroskopom ne pove samo, da so organi sestavljeni iz celic, temveč do neke mere tudi sestavo same celice. Vemo, da sevanje povzroča spremembe na nivoju molekularnih vezi, torej daje možnost študija makromolekul, to je na globljem in bistvenejšem nivoju žive substance. Tako se naše predstave o živem svetu vežejo na funkcijo makromolekul, ne pa, kot dosedaj, na sicer evidentnejše funkcije, kot je na primer rast, torej funkcijo, ki jo lahko zasledimo tudi v mrtvi naravi.

Kar se pa tiče vpliva tega odkritja na razvoj ekonomike, večina strokovnjakov v svetu danes meni,

da so praktični rezultati presegle pričakovanja, ne da bi pri tem investirana sredstva ušla iz rok družbe, ki je ta sredstva ustvarila in jih dala na voljo. Bilo je že večkrat poudarjeno, da imamo z izkoriščanjem energije atoma na voljo praktično neomejene količine energije.

Ta premik miselnosti marsikdaj zastre velik pomen uporabe sevanja v bazičnih kot aplikativnih vedah. Spomnimo se pri tem samo, da se danes izotopi uporabljajo praktično v katerikoli dejavnosti. Tako je v industriji botrovala ta uporaba celi vrsti učinkovitejših in cenejših postopkov, v medicini pa je odprla nova poglavja v diagnostiki in terapiji različnih obolenj. V bazičnih disciplinah, kot so fizika; kemija in biologija, predstavljajo viri sevanja eno najnatančnejših, a hkrati dovolj cenjenih metod raziskovalnega dela.

Slednjič si ob tej priložnosti postavimo vprašanje, ki datira od trenutka, ko je postala atomska cepitev realnost, namreč če in koliko se je miselnost družbe spremenila. Neštetočrat je bilo že rečeno in napisano, da univerzalnost uničevalnega učinka jedrskega orožja sama po sebi izključuje pojav vojne. To naj bi sililo k preprečevanju ustvarjanja konfliktnih situacij in narekovalo potrebo po zmernejših oblikah odnosov med narodi. Danes, dvajset let pozneje, pa ugotavljamo izkrivljenje s tem, da lahko posest jedrskega orožja predstavlja sredstvo za izsiljevanje določenih prednosti.

Zato je razumljivo, da je še vedno potrebno analizirati motivacije, ki do takega stanja vodijo, zlasti še, ker živimo v razmerah, ko tehnični napredek prehiteva miselnost porabnikov teh sredstev.

(Iz sestavka, ki ga napisal S. Plešničar in ki ga je objavila revija «Naši razgledi»).

Slovenska literarna dela na tujem knjižnem trgu

VARSavska ZALOŽBA «Instytut wydawniczy Pax» je izdala poljski prevod znanega romana Franceta Bevka «Kaplan Martin Cedermac». Roman, ki je izšel na 240 straneh z naslovom «Slonce w Dolinie», je prevedel Marek Wasilewski. Ob koncu knjige je spremna beseda o Bevkovem življenju in delu.

BUDIMPESTANSKA ZALOŽBA «Kossuth» bo izdala madžarski prevod slovenskega romana Ignaca Koprivca «Hiša por vrhom». Ta roman je bil že leta 1961 preveden tudi v hrvaščino.

BERLINSKA ZALOŽBA «Aufbau Verlag» je objavila pomemben izbor Cankarjevih del. Knjiga nosi naslov «Am Steilweg» (po naše «Na klancu») in zajema pravi reprezentativni izbor Cankarjeve proze, saj prinaša naslednja dela: «Hlapec Jernej in njegova pravica», «Martin Kačur» in «Na klancu». Poleg tega je pod zaglavjem «Povesti in črtice» objavljenih še nekaj zgledov krajše Cankarjeve proze: «O človeku, ki je izgubil svoje prepričanje», «Šivilja», «Sanje infanterista Blaža», «Lepa naša domovina», «Jakobov zločin», «Gospod stotnik», «Skodelica kave» in «Kralj Matjaž».

MÜNCHENSKA ZALOŽBA «Südwesteurop. Verlagsgesellschaft» je izdala monografijo dr. Mirka Rupla pod naslovom «Primus Truber — Leben und Werk des slovenischen Reformators». Za nemški prevod je

Koncert v Nabrežini

Glasbena Matica priredi v nedeljo 16. januarja ob 17,30, v dvorani prosvetnega društva «Igo Gruden» v Nabrežini, koncert Glasbene šole iz Sempetra pri Gorici. Nastopili bodo solisti, godalni kvartet in harmonikarski orkester. Vljudno vabljeni.

poskrbel Balduin Saria, ki je nemško izdajo nekoliko priredil in skrajšal. Izpuščeno je tisto, kar bi nemškega bralca ne utegnilo zanimati. Nekaj malih sprememb je tudi v ortografiji, v glavnem pa je prevedena monografija ostala zvesta zamislim in izvajanjem dr. Rupla. Knjiga je okusno opremljena in pomeni lepo afirmacijo slovenskega znanstvenega dela na tujem knjižnem trgu.

NA SLOVASKEM je izšla povest Ivana Potrča «Srečanje». To delo, ki je v slovenščini izšlo pred tremi leti, prevajajo tudi v češčino, v srbohrvaščino in makedonščino pa je že prevedeno.

Šolohov v slovenščini

Dela sovjetskega pisatelja Mihaila Šolohova, ki je pred nedavnim prejel Nobelovo nagrado, so doslej izšla že v 73 jezikih. Skupna naklada je preseгла 40 milijonov izvodov. Samo v Nemški demokratični republiki (Vzhodni Nemčiji) je izšlo čez poldrugi milijon knjig. «Tihi Don» je izšel v 700.000 izvodih, «Zorana ledina» pa v 630.000 izvodih.

Do osvoboditve nismo imeli Slovinci nobene knjige Mihaila Šolohova v prevodu. Šele leta 1945 je izšel v slovenščini odlomek iz knjige «Borili so se za domovino». To je bila 48 strani obsegajoča brošura. Leta 1946 je izšla prva knjiga znamenitega romana «Tihi Don». Delo je prevedel Janko Moder. Naslednje tri knjige tega romana so izšle leta 1947. Eno leto kasneje je izšla prva knjiga «Zorana ledina». To delo je prevedel Severin Šali. Leta 1960 sta izšli dve Šolohovi knjigi v slovenščini: roman «Sinja Stepa», ki ga je prevedel Cene Kopčavar, in novela «Človekova usoda» v prevodu Dušana Zeljeznova. Mariborska založba «Obzorja» pripravljajo novo izdajo romana «Tihi Don».

Marie-Octobre

ra in Feuillada, scenarist, ki je leta 1959 ponesel na celulozen trak in režiral igro Marie Octobre) je ta igra le deloma uspela. Posrečila se jim je le do tiste mere, kjer prihajajo v ospredje vse značilnosti kriminalke, od dolgega raziskovanja krivca (zaključek I. in celotno II. dejanje — v tem primeru gre za človeka, ki je v zadnji vojni izdal tovariše Nemcem in umoril vodjo odoporniške skupine Castilla. Po petnajstih letih se skupinica bivših borcev zopet zbere, da počasti spomin na ubitega vodjo in da razkrije izdajavca), pa do raznih značilnih zapletljajev in še do zaključnega trika, ki spravi izdajavca v večjo. Do tu bi torej šlo. Avtorji (ali avtor) pa so nekoliko preveč zablodli, ko so igri hoteli vsiliti svojo osebno filozofijo, ki je v ostrem nasprotju s človeško stiko.

Namreč Renaud-Picart, ki je skupaj Marie Octobre sklical sestanek, ko ga nekdo vpraša, kaj bodo storili z izdajavcem, ko ga bodo razkrinkali, izreče te besede: «Jaz vem... jaz imam rešitev» pravi, «sam naj se ubije. Se strinja-te?» To se pravi, da organizirana skupina ljudi lahko odloča o življenju in smrti in sploh o usodi človeka, pa tudi to, da se sama postavlja za sodnika in obtoževalca. Problem je sicer zanimiv, simbo-

lično junaški in napreden, češ za zločince take vrste ne velja nobeno zastajenje (po petnajstih letih...), vendar stvarno absolutno neotipljiv in etično zgrešen. Avtorjem pa se je verjetno zdelo, da igra bi ne bila več kriminalka, če bi svojega zločinca postavili pred sodišče, ampak neka mila, skoraj šarmantna groteska. In tako pride mo do nenavadnega zaključka, ki ga sicer junaki igre ne odobravaljo, človeška logika pa načelno sprejme. Izdajavec je namreč Rougier, lastnik tiskarne, ki je umoril Castilla iz roparskega in ljubosumnega nagiba do Marrie Octobre. V določenem trenutku pa je prav Marie tista ki strelja na svojega nekdanjega ljubčka in ga ubije. Ko pa hoče telefonirati policiji in javiti, da je umorila človeka, Le Gueven, jezuit, burno sname slušalko iz Marrijinih rok in pove, da je bil storjen samomor: «Nekdo se je pravkar ubil...» pravi. Dulcis in fundo — resnica in pravica sta bili omadeževani, kljub pravici...

Režiser Branko Gombač, ki je menda prvič režiral kriminalko, je svojo nalogo dobro izpeljal. Kljub temu, da ni razpolagal s kdo ve kako umetniško-pretenoznim tekstom, je pa zato pazil bolj na napetost in tempo igre, ki sta pri kriminalki bistveno važna. Tako

napetost kot tempo sta se izvrstno stopnjevala od začetka pa do zaključne katastrofe, kljub temu, da je bilo I. dejanje vsaj do začetka raziskovanja krivca nekoliko preveč dolgočasno (tekstovno) in strgano (režijsko).

V naslovni vlogi je nastopila dolgoletna članica tržaškega gledališča Stefka Drolčeva, ki je sicer dobro, če ne izvrstno izpeljala svojo vlogo, le da je bilo škoda, da je prišla gostovat s tako nepomembno vlogo ki ne zahteva nobene posebne gledališke izvežbanosti in ki umetniško pomeni le malo.

V ostalih vlogah so nastopili skoraj vsi najboljši igralci domačega ansambla, z izjemo Laceyja Cigoja, bivšega člana kranjskega gledališča, ki je nastopil kot gost v vlogi jezuita Le Guevena.

Leli Nakrstova je bila Victorine, Silvij Kopal je spretno in nadvse zadovoljivo podal Rougiera, Stane Starešinič je bil Simoneau, Joško Lukeš Renaud-Picart, Adrijan Rustja Vandamme, Stane Raztresen Blanchet, Edvard Martinuzzi Marival, Aloj Milič Bernardi in Rado Nakrst Thibaud. Posameznikov ne bom analiziral, ker velja v bistvu za vse isti imenovalnik, namreč ta, da so svoje vloge razen bežnih in nepomembnih izjem, izpeljali res dobro in do natankosti prepričljivo.

Scena, salonskega prostora, ki jo je napravil Demetrij Cej, je popolnoma odgovarjala režijskemu konceptu, delo pa je prevedel Bruno Hartman.

Gorica

Kongres goriških komunistov

Kongres goriških komunistov je razpravljala o številnih vprašanjih.

Eno izmed vprašanj, ki je pritegnilo naše veliko pozornost in o katerem so spregovorili skoraj vsi kongresisti, je vprašanje mira, miroljubnega sožitja in sodelovanja med narodi. Poudarjena je bila nudnost enotnosti v mednarodnem delavskem gibanju. Obsojena so bila ideološka stališča KP Kitajske. Zavrtnjen je bil tudi oportunitizem tistih tovarišev, ki menijo, da se ne da ničesar storiti v prid narodov v bivših kolonijah in v nezadostno razvitih deželah. Poudarjeno je bilo, da se je treba izogniti iluzijam, da je abstraktni protest edina možnost ter da je treba iskati konkretne iniciative, ki naj prisilijo italijansko vlado, da zavrne slepo podrejenost ameriški politiki. Vse to pa predstavlja nenehno iskanje in angažiranje. V borbi za mir morajo z delavskim razredom, sodelovati najširše ljudske množice ne glede na ideološko usmerjenost.

V tem okviru so komunisti goriške pokrajine obravnavali tudi krajevna vprašanja. Na kongresu se je mnogo govorilo o državni industriji, ki zavzema pomembno mesto v gospodarstvu na Goriškem. Kongresisti so podčrtali razne negativne elemente, ki se uveljavljajo tudi v tej industriji in ki kažejo, kako monopoli težijo za tem, da bi to industrijo sebi podredili ali pa jo celo likvidirali.

Spričo tega, tako je bilo podčrtano na kongresu, je nujno, da se avtonomna dežela angažira v borbi proti tendencam, ki kršijo avtonomijo dežele. Dežela naj se uveljavi kot neodvisni činitelj v širši dialektiki vsedržavne demokratične programiranja.

V tem sklopu so goriški komunisti obširno obravnavali tudi vprašanje slovenske narodne skupnosti, ki živi v okviru italijanske države. Poudarili so, da je reševanje slovenskih vprašanj v veliki meri odvisno tudi od zakonodajne avtonomije dežele Furlanije-Juljske krajine. Prav zato je potrebna učinkovitejša borba tudi proti vladi levega centra, ki odvzema pristojnost deželi pri reševanju slovenskih vprašanj.

Na kongresu je bilo tudi podčrtano, da se položaj Slovencev v naši deželi ni v ničemer spremenil po Moroven obisku v Jugoslaviji in niti po vstopu enega Slovencev v goriško občinsko upravo in enega v upravo goriške pokrajine. Vse je torej ostalo pri starem in slovenski starši še vedno ne morejo dati svojemu otroku slovenskega imena, slovenščina je še vedno tuj jezik v javni upravi in slovenska narodna manjšina v naši deželi se še vedno deli v tri kategorije.

Kongresisti so mnogo razpravljali tudi o izkušnjah politike levega centra. Dvoletna praksa te politike dokazuje, kako zgrešene korake so napravili tovariši socialisti, ko so vstopili v vlado in kako močno so se motili, ko so mislili, da bodo po zaslugi njihove udeležbe v vladi rešeni temeljni problemi gospodarskega in socialnega vprašanja in demokracije. Politika levega centra je fahirala tudi kot reformistični poskus in kot poskus morodoroteizma, ki hoče dati italijanski ekonomiji novokapitalistično smer. Iz tega dvojnega poloma izhaja

osnovna naloga komunistov in tistih strank, ki se sklicujejo na socializem ali kakor koli stremijo po obnovi družbe, odpravi brezposelnosti in izboljšanju položaja delovnih ljudi, da se dosledno borijo proti škodljivi politični formuli in da se ističasno zavzamejo za vzpostavitev nove vladne večine, ki bo zmogla izvesti politiko demokratičnega načrtovanja, odcepiti Italijo iz atlantskega sektaštva ter zagotoviti novo uvrstitev v svetu.
VALENTIN DUCA

Popotnikovki zapiski

52000 v treh dneh, preko milijona v enem letu!
To niso številke, ki jih kar tako daje popotnik ampak statistika, katero so objavili vsi časopisi!
Verjetno se vam bo čudno zdelo, da popotnik govori o številkah. Toda to ima gotov pomen. Te številke dokazujejo, da se promet med Italijo in Jugoslavijo večja, da se poznanje dveh sosednjih narodov vedno bolj večja in da ne obstajajo več razlike...
Je pa res, da to v resnici ni tako, ker goriški občinski mošje (v resnici le nekateri) ne mislijo tako.
Predstavljam si, da ste v tem trenutku radovedni, kaj naj to moje pisanje pomeni. Zato vam bom na kratko opisal to, kar se je zgo-

dilo na eni izmed tolikih sej občinskega sveta v Gorici.
Znani (ali pa tudi neznani) odvetnik, ki se je po petletni odsotnosti vrnil v občinski svet, ne opusti nobene prilike, da bi ne zagnal v kampanjo, kot je to svojčas delal Don Kihot.
Zadeva se je začela, ko je nekdo omenil, da bi bilo pravilno, če bi v goriških šolah poučevali tudi slovenščino. Beseda «slovenščina» je na odvetnika učinkovala tako kot učinkuje rdeča barva na bika.
Dragi bravci! Ne bi hotel, da bi me smatrali za pristranskega partnerja, toda govorenje odvetnika me je spravilo v tak položaj, da sem moral o tem nekaj zapisati. Dejal le namreč, da smo Slovenci ljudje nižje rase, da nimamo kulture ipd. Iz vsake njegove besede je puhtel duh sovraštva proti slovenskemu življu.
Odgovor, ki so ga dali slovenski občinski svetovavci temu odvetniku je bil jasen in z zadovoljstvom sem ugotovil, da tokrat ni bila samo levica tista, ki je grajala zagrizenega monarhista, ampak tudi večina občinskega sveta...
Kaj bi bilo pred leti...? Saj nisem hudoben, ko pravim, da bi takrat besedam monarhista Pedronija nekateri iz vrst večine pritrdilno odgovorili...
POPOPNIK

oo

Naši kraji

Doberdob

II.
Med prvo svetovno vojno so morali vsi domačini v begunstvo. Ko so se po končani vojni vrnili, so našli svoje domove povsem porušene. Z velikimi žrtvami in s pomočjo zadruga so se lotili obnove.
Mladeniči, ki so se vrnili iz vojske in delavci, zaposleni v tržiški ladjedelnici, so zanesli v vas napredne ideje. Na prvih povojnih upravnih volitvah je takratna socialistična stranka dobila večino v občinskem svetu in za župana je bil izvoljen Jože Gergolet (po domače Pepo Drejka). Pri naslednjih volitvah so fašisti, katerim je načeloval zloglasni Romanelli, onemogočili demokratično glasovanje. Z orožjem v rokah so fašisti pripravili sleherni protest predstavnika delavske stranke Andreja Jarca (Botegarjevega).
Nekoč je bilo v vasi dokaj razgibano prosvetno življenje. Za to sta skrbeli prosvetno društvo «Jezero» in godbeno društvo. Že leta 1913 je bilo v vasi ustanovljeno Sokolsko društvo. Tako društvo «Jezero» kot Sokolsko društvo nista po prvi svetovni vojni ponovno več zaživeli. Nekdanjo tradicijo je nadaljevala samo pihalna godba in pa Ljudski oder, ki je bil na novo ustanovljen. Godba je še nekaj let pod fašizmom delovala v domači vasi, Ljudski oder pa je moral nastopati drugje, npr. v Renčah, kjer fašisti še niso imeli toliko moči. Končno pa je fašizem popolnoma onemogočil sleherni delovanje slovenskih društev in naprednih organizacij. Tudi Kmečka banka, ki je bila ustanovljena v prvih letih tega stoletja, je tedaj dobila fašističnega komisarja. Pozneje pa je propadla zaradi bankrota. Takrat je precej domačinov izgubilo vloženi denar.
Prosvetno delovanje je torej bilo ukinjeno. Ilegalna antifašistična propaganda pa se je začela širiti kljub temu, da so bili napredni do-

mačini pod strogim nadzorstvom. Tovariši so nabirali denar za «Rdečo pomoč», širili so časopis «Delo», protifašistični propagandni material itd. Sestanki so se vršili kar na gmajnah.
Doberdobski komunisti so že leta 1941 navezali stike s predstavniki Osvobodilne fronte Slovenije. Kmalu zatem so začeli širiti tudi partizanski tisk. Tudi povezava s tovariši v Furlaniji se je čedalje krepila. Avgusta 1942 je bil izvoljen prvi odbor OF v Doberdobu. Žal, so bili oktobra istega leta vsi člani aretirani. Prišlo je namreč do izdajstva. Tedaj je bilo aretiranih tudi 24 tovarišev iz Jamelj, Tržiča in Trsta. Kljub temu pa delovanje za OF ni pojenjalo. Še pred padcem fašizma je pet fantov iz Doberdoba odšlo k partizanom. Ob kapitulaciji septembra 1943 so se doberdobski mošje polastili orožja, ki so ga v kasarni pustili vojnog. Oboroženi so skupaj s furlanskimi delavci napadli nemško kolono v Dolu ter jo uničili. Po tem dogodku so doberdobski fantje množično odšli k partizanom, ostali domačini pa so sodelovali z OF in drugimi protifašističnimi organizacijami.
Doberdob so čakale še druge hude preizkušnje. Nemci so vas večkrat obkolili, plenili po hišah, ustraševali ljudi. Največji zločin pa se je zgodil 15. januarja 1944. Tedaj je izdajavec Blecchi miniral Jelenovo hišo, v kateri je bilo zaprtih osem tovarišev.
Toda Doberdobski niso klonili. Verovali so v zmago, pravico in svobodo.
1. maja 1945 je na vaškem zvoniku zaplapolala delavska zastava. Istega dne proti večeru so na okoliških vrhovih zagoreli kresovi. Sovražnik je bil strt in zasijala je svoboda, po kateri so tudi Doberdobski toliko hrepeneli in za katero so doprinesli toliko žrtev.

jj

Trst

Eno leto plodnega delovanja »Konzorcija«

3. januarja je poteklo eno leto od ustanovitve «Konzorcija med prebivalci tržaške, goriške in videmske pokrajine, oškodovanimi zaradi razlastitev, služnosti in drugih škod». To je uradni naziv v ustanovnem aktu, ki ga je sestavil notar dr. Giovanni Dandri, skupno z notarjem pa ga je podpisalo 20 ustanovnih članov. Notarski akt o ustanovitvi konzorcija je bil registriran 14. januarja 1965.

Čeprav je eno leto kratka doba, lahko trdimo, da je konzorcij kljub raznim težavam opravil zelo koristno delo in opravičil svojo ustanovitev.

Strokovni organizaciji naših kmetov, Kmečka zveza in Zveza malih posestnikov sta sicer nastopali v obrambo koristi prizadetih lastnikov in kmetijskega gospodarstva, kar opravljata še naprej, toda za konkretnjšo in učinkovitejšo zaščito interesov posameznih prizadetih članov je nujno potrebna organizacijsko izpopolnjena, konzorcijalna ali združna oblika samopomoči.

Zlasti pri razlastitvah je posameznik prepuščen na milost in nemilost razlastitelja in lahko postane žrtev raznovrstnih špekulantov, ki sicer kažejo prijazno lice, a so brezvestni ter iščejo samo svoje koristi na škodo prizadetega razlaščenca. Kdor jim naseda, kmalu spozna nakano, toda skoraj vedno je prepozno. Ne glede na to pa je organizirana oblika v takih primerih najbolj učinkovita tudi v fazi pogajanj. Nasprotna stranka se namreč zaveda, da nima opravka z nepoučenim posameznikom, na katerega lahko vpliva s praznimi obljubami ali prikritimi grožnjami. Čimbolj je organizacija enotna ter ima polna pooblastila od svojih članov, tembolj uspešno nastopa v njihovo korist. Razen tega pa imajo organizirani člani še to ugodnost, da imajo neprimerno manjše stroške, manj poti in izgube časa.

Ne bomo zdaj delali obračuna enoletnega delovanja konzorcija Vsekakor pa moramo poudariti, da se je konzorcij že v prvem letu svojega obstoja uveljavil in učinkovito posegel v obrambo koristi prizadetih razlaščenecv za gradnjo naftovoda. Njegovo delovanje se bo lahko še bolj raširilo, če se bo organizacijsko in strukturo okreпил in izpopolnil.

V prvem letu svojega obstoja je konzorcij deloval samo na Tržaškem, po pravilih pa njegov delokrog obsega tudi goriško in videmsko pokrajino. Od svoje ustanovitve do danes se je konzorcij v glavnem ukvarjal z vprašanjem razlastitve in služnosti za naftovod, njegova pravila pa se ne omejujejo samo na razlastitev in služnosti

za gradnjo naftovoda. To pomeni, da se delovanje konzorcija ne bo končalo, ko bo popolnoma rešeno vprašanje razlaščenja in služnosti za naftovod.

(Gornji sestavek smo povzeli iz «Primorskega dnevnika»).

Pokrajinski svet se je dejansko že razšel

Pokrajinski svet v Trstu je dejansko prenehal obstajati. Sklicanje seje sveta v terek zvečer ni moglo stanja v ničemer spremeniti. Prav tako ne bo stanja spremenila morebitna nova seja. Na pokrajino bo prišel komisar in jeseni bi morale biti nove volitve.

Vodja naše svetovalske skupine tov. Colli je že na seji v terek predlagal, naj bi pokrajinski svet, preden se razide, sprejel resolucijo z zahtevo, da se razpišejo pokrajinske volitve čimzavrnila. Tovariši Colli je na isti seji ostro polemiziral z demokratijani, ožigosal razne spletke, prej. Toda ta predlog je večina katerih so se posluževali.

V izjavi naše partije, ki jo je prebral tov. Colli je med drugim rečeno:

Politika levega centra je pripeljala prefekturnega komisarja na pokrajino z vsemi negativnimi posledicami. In vendar so bile možne druge rešitve, katere smo tudi nakazali.

Zato pada vsa odgovornost za ves nastali položaj na demokratijane in na njihove zaveznike.

10. let Ljudskega doma v Križu

6. januarja je bila v Križu proslava 10-letnice zgraditve Ljudskega doma «Padlih za svobodo». Udeležili so se je Križani, ki so prispevali za gradnjo doma, zastopniki okoliških prosvetnih društev, predstavniki Slovensko-hrvatske ljudske prosvete in tajništva tržaške federacije KPI.

Proslavo je otvoril tov. Boris Sirk. Poročilo o delovanju, ki so ga Križani razvili v domu v zadnjih desetih letih, bodisi na Kulturnem, kakor na ostalih področjih, je podal predsednik društva «Vesna» tov. Viktor Bogatec.

Spregovorila sta tudi tovariš senator Vittorio Vidali in tov.ca Jelka Gerbec. Poudarila sta delež Križanov v vseh borbah za mir, svobodo, demokracijo, za gospodarski preporod, za socialne zahteve prebivavstva, za narodne in kulturne pravice Slovencev, za socializem.

Nato je pod vodstvom tov. Frančka Žerjava nastopil pevski zbor «Vesna» s samostojnim koncertom partizanskih in borbenih pesmi.

Končno je prisotne razveselila še pevsko-glasbena skupina iz Podlonjerja.

V počastitev spomina Marije Ludovisi, ob prvi obletnici njene smrti daruje mož Ivan Ludovisi iz Podlonjerja 1000 lir za «Delo».

SLOVENSKO GLEDALIŠČE V TRSTU

Mala Dvorana

Skozi življenje

Predstave v Kulturnem domu

WILLIAM SHAKESPEARE

recital

Izvaja JOZKO LUKES

- V petek, 14. januarja ob 21. uri (premierski abonma)
- V soboto, 15. januarja ob 21. uri (abonma prva ponovitev)
- V nedeljo, 16. januarja ob 16 uri (abonma nedeljski popoldanski)
- V sredo, 19. januarja ob 20. uri (študentski abonma)
- V četrtek, 20. januarja ob 21. uri (invalidski abonma)
- V petek, 21. januarja ob 21. uri (sindikalni abonma)
- V soboto, 22. januarja ob 21. uri (okoliški abonma)
- V nedeljo, 23. januarja ob 16. uri

GOSTOVANJA

- V torek, 18. januarja ob 20.30 na Opčinah
- V petek, 28. januarja ob 20.30 v Sv. Križu